



РЕЦЕНЗИЯ

от Доц. д-р Райна Николова Чаръкова, дм

Относно: Дисертационния труд на д-р Ваня Банчева Славова на тема „**Готовност на населението за защита и оказване на първа медицинска помощ при бедствени ситуации в област Стара Загора**“ за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“.

Автор: Д-р Ваня Банчева Славова, асистент по „Медицина на бедствените ситуации“ в Катедра „Неврология, психиатрия и МБС“ на МФ при Тр.У – Стара Загора.

Научен ръководител: доц. д-р Илияна Василева Михайлова, дм;
Рецензент: доц. Райна Николова Чакърова, дм; **Област на висше образование:** 7. Здравеопазване и спорт; **Професионално направление:** 7.1. Медицина; **Научна специалност:** Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията (МБС).

Представеният за рецензиране дисертационен труд е предназначен за обсъждане от научно жури, определено със заповед № 1452/02.06.2016 г., на Ректора на Тр.У- Стара Загора.

Рецензията е изготовена съобразно изискванията на:

- Закона за развитие на академичния състав в Република България;
- Правилника за прилагане на ЗРАСРБ;
- Правилника за развитие на академичния състав тв Тр.У - Стара Загора и изискванията за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

I. Обща характеристика на кандидата.

Д-р Ваня Банчева Славова, завършила медицина в МФ на Тр.У-Стара Загора през 1995 г. В периода от м. декември 1995 г. до март 1999 г. работи като лекар ординатор в Центъра за спешна медицинска помощ гр. Котел. Постъпва на работа като асистент по „Медицина на бедствените ситуации“ в МФ на Тр.У- Ст. Загора, след успешно издържан конкурсен изпит през 2000 г.

Докторантът има придобита специалност по Медицина на бедствените ситуации („на Катастрофите“) през 2004 г. През годините на

своята преподавателска дейност д-р Славова непрекъснато повишава нивото на своята квалификация. През април 1999 г. във Федерацията на Научно-техническите съюзи: Учебен център при ССКБ – София, се обучава на Стохастични методи в Медицинските изследвания; През май 2001 г. в МБАЛСМ „Н.И. Пирогов“ се обучава на Интокосикациите при възрастни; През юли 2015 г. получава квалификация по Биостатистика.

Д-р Ваня Банчева Славова провежда **учебно-практически занятия** по МБС на студенти от различни специалности на МФ при Тр.У- Ст. Загора (медици, медицинска сестра, акушерка, управление на здравните грижи, и др.) на български език. Предстои включването ѝ в преподаване на английски език на англоезичните студенти по МБС. **Обучение на специализанти.** Д-р Славова преподава МБС и на специализанти от Специална медицина в 5 дневни цикли; Ръководи специализацията на проф. В. Иванов по МБС. Д-р Славова се включва активно в **научно изследователската работа** – на секцията по МБС, по проблемите на медицинското осигуряване на населението в огнище на масово поражение и организация на дейностите по оказване на медицинска помощ на различни нива в системата на здравеопазването в страната.

Д-р Славова участва с доклади и постери в научни форуми у нас и в чужбина (34 бр.); Статии в списания в чужбина (с JF – 1 бр., и импакт ранг – 3 бр.), статии в международни и национални бълг. списания (24 бр.); статии отпечатани в сборници в пълен текст (21 бр.). Докторантката участва в 2 научни проекта по въпросите на МБС (единият проключен през май 2016 г., а вторият започва от м. май същата година за срок от 2 години).

Д-р Славова владее много добре писмено и говоримо руски и английски езици. Притежава преподавателски умения, комуникативност, умения за работата със студенти и в екип. Притежава компютърни умения и компетенции. Работи с Microsoft office software, Windows, (Word™, Excel™ and Power Point™) SPSS; Ynternet Explorer. Компютърите програми, д-р Славова използва в научната и преподавателската работа.

I. Актуалност на темата на дисертационния труд.

Дисертационният труд разглежда готовността на населението за защита и оказване на първа медицинска помощ (ПМП) при БС в област Ст. Загора. Настоящето проучване дава възможност за **изясняване и анализиране знанията и уменията на населението от областта по тези въпроси.** Всичко това ще позволи да се очертаят тенденциите и решенията за обучение и подготовка на населението в съвременни условия.

II. Характеристика на дисертационния труд.

Дисертационният труд е написан на 159 страници на чист литературен български език, онагледен е с 40 фигури, 10 таблици, 7 бр. приложения. Библиографията включва 202 източника, от които 134 на кирилица и 68 на латиница. Цитираните литер. източници са от последните

10 години. В структурно отношение дисертационният труд е разработен в строга последователност, очертани са следните глави: въведение, литературен обзор, цел, задачи, материал и методи, собствени проучвания, изводи и препоръки.

Във въведението е посочено, че мащабът и честотата на бедствените ситуации непрекъснато нарастват. Внезапността на възникване на различни по размери и тежест БС (природни и антропогенни) създават тежка обща и медицинска обстановка, за ликвидиране на последствията се изисква предварителна подготовка и планиране на мероприятия по защита на населението и оказване на I-ва медицинска помощ в огнището на поражение. От тази гледна точка произтича необходимостта от повишаване на подготовката на населението в теоритичен и практически аспекти в област Ст. Загора. Именно в тази насока се развива дисертационният труд на д-р Славова.

В правилно структурирания литературен обзор (43 стр.) докторантът анализира нашите и чуждестранни публикации свързани с темата.

В Литературният обзор д-р Славова представя: - формирането и развитието на защитата на населението в Р. България. Съобразно отбранителните концепции на страната защитата на населението се преструктурира и реформира;

-Съвременното състояние на защитата на населението е съобразено с нормативните документи. Националните програми на МС от 2009 – 2013, 2014 – 2018 г., позволяват да се създаде ефективна **Национална система за защита и действие при БС**;

- Посочени са целите и задачите на ГД „ПБЗН“, „Единната спасителна система и принципите на които се изграждат;

- Обърнато е специално внимание на Държавната политика за обучение на населението за защита при БС на различни нива включващи съставните части на ЕСС;

- На базата на международни документи са посочени Европейските политики по отношение защитата на населението;

- Посочена е ролята на I-та медицинска помощ за спасяване живота на пострадалите.

Добре изгответият литературен обзор дава възможност на д-р Славова да определи темата, целта и задачите на научната разработка.

Цел и задачи на проучването.

Целта на проучването д-р Славова постига като конкретно и точно посочва проблемите за решаване от дисертационния труд, а именно „**Проучване и анализ на готовността на населението за защита и оказване на първа медицинска помощ при бедствени ситуации в област Стара Загора**“. Анализ и оценка на готовносотта на населението за защита и умения за оказване на ПМП при БС е възможен като се даде отговор на поставените 5 задачи в научната разработка.

Методика на проучването.

Проучването е проведено в периода януари – декември 2014 г. Проучени са предприятия и фирми в област Ст. Загора, част от които са включени в списъка с обекти от критичната инфраструктура на Р. България. Проведено е анкетно проучване на 322 работника и служители.

Единици на наблюдение;

1. Техническа единица – предприятия и фирми, в които е проведено социологическото проучване.

2. Логическа единица на наблюдение е всеки работник или служител на обект, в който е проведено социологическото проучване.

Първичната информация е набирана с помош на **стандартен въпросник**, който съдържа въпроса разпределени в 7 области.

В проучването са използвани различни **методи: количествени** (емпирично социологическо изследване сред анкетираните); **качествени** (анализ на документи, анализ на научна литература); **статистически методи** (вариационен и честотен анализ, грифичен анализ); методи за проверка на хипотези – X^2 – тест. (точен тест на Fisher, тест на Kruskal – Wallis). За обработка на информацията от проучванията е използван статистически пакет **SPSS for Windows 13,0**. Използването на статистическите методи посочват достоверността на резултатите от собствените проучвания.

Собствените проучвания включват:

I. Обща характеристика на изследваните лица:

- Възрастова структура (средна възраст 43,15 г. (размах – 21 г. – 68г). Най-голям относителен дял – 34,47% са възрастовата група от **35 – 44 години**, следвани от възрастова група от **45 – 54 год.** (относителен дял 32,92%); Изследваните лица са групирани и по пол, образование, професионална характеристика, заемана длъжност, трудов стаж. Социално-демографските показатели са представени графично или в таблица.

Освен възрастовата структура на респондентите в собствените проучвания се очертават още шест раздела.

II.Знания на изследваната група за най-рисковите природни антропогенни бедствия в област Ст. Загора.

III.Придобити знания и умения за защита при БС.

IV.Придобити знания и умения за оказване на I-ва мед. помощ при възникване на БС.

V.Източници за придобиване на знанията и уменията за защита при БС и оказване на I-ва мед. помощ.

VI.Нагласи и отношение към повишаване на знанията за защита при БС и оказване на I-ва мед. помощ в ОП.

VII.Готовност за участие в групи за действие и в доброволчески отряди.

В област Ст. Загора могат да възникват различни по вид бедствени сътиации (природни и антропогенни), които да предизвикат огромни човешки и материални загуби. В районите на бедствията ще се нарушат системите за управление и нормалното функциониране на националното стопанство.

Резултатите от проучването са добре онагледени чрез графики и таблици, и подробно анализирани. Те показват, че най-сложна обстановка в областта ще се създаде при разрушителни **земетресения и аварии в АЕЦ**. **Високо ниво на риск** от възникване на природни бедствия определят **малка част от анкетираните**, като най-голям е относителният дял на посочилите висок риск от появата на пожари – 27,33%.

Посочилите **средно ниво на риск** от природни бедствия, дават най-висок % за **наводнения** – 25,47%, **земетресения** – 24,22%, **пожари** – 20,81%. 61,8% от анкетираните смятат, че няма риск от свлачища.

По отношение на антропогенните бедствия, относителният дял на анкетираните, които посочват малък риск от възникването им, варира в широки граници – епидемии – 46,58%; тероризъм – 34,16%; КХА – 27,33%; радиационни аварии – 17,8% и за военни действия – 13,04%.

Д-р Славова много добре интерпретира резултатите от собствените проучвания като се съобразява с общата характеристика на изследваните лица.

При обсъждане на резултатите дисертантът подчертава, че в Р. България съществуват законодателни разпоредби, които задължават работодателя да организира подготовката на работниците и служителите за действие при БС; Значителен процент от изследваните лица, които участват в групи за действие имат висока самооценка за знанията и уменията си по всички посочени спосobi за защита.

Анализът на резултатите от анкетното проучване сред работещите в различни сфери на националното стопанство в обл. Ст. Загора дава възможност на д-р Славова да направи своите **изводи** от дисертационния труд:

1. Недостатъчна информираност на населението за риска от възникване на БС; 50% посочват, че съществува малък риск от възникване на природни бедствия, 73,91% посочват още по-нисък риск от антропогенни катастрофи.

2. Недосотатъчни са придобитите знания и умения за защита при възникване на БС (36,96% от анкетираните са запознати със сигналите на ГД „ПБЗН“ за оповестяване; 47,52% имат необходимите знания за използване на индивидуални и колективни средства за защита при БС).

3. Повече от 50% от респондентите не уметят да оказват I-ва мед. помощ (първична реанимация на дишане и кръвообръщение – 59,01%, временно кръвоспиране – 54,53%, и мобилизация на счупен кръйник – 53,11% и др.).

4. 71,12 % от респонденните посочват като основен източник за придобиване на знания и умения за действие при БС – **обучителните курсове.**

5. Много висок процент (66,77%) от анкетираните смятат, че това обучение трябва да бъде задължително, 32,92% - по желание , а 0,31% не смятат, че е необходимо.

6. За повишаване знанията и уменията на анкетираните за действие при БС, 51,24% имат готовност да участват в групи за действие на работното място или в доброволчески отряди.

IV. Значимост на приносите за науката и практиката.

От получените резултати са изведени приносите по-важни от които са следните:

Научно-теоретични приноси:

1.За първи път е проведено проучване и анализиране на готовността на населението в обл Ст. Загора за защита и оказване на I-ва мед. помощ при БС.

2. За първи път е направено обобщение и анализ на съвременните политики на Европейския съюз и Р. България по проблемите на защитата на населението.

3. За първи път в Р. България е направено обобщение и анализ на Българското и Европейското законодателство по защитата и оказването на I-ва медицинска помощ при БС.

Научно-практически приноси:

1.Проучени и анализирани са знанията на работещите в различни сфери на националното стопанство в обл. Ст. Загора за най-рисковите природни и антропогенни катастрофи.

2.Изследвани са знанията и уменията за защита и оказване на ПМП при БС.

3.Проучени са възможностите за подобряване на знанията и уменията за защита и оказване на ПМП при бедствени ситуации и участие в доброволчески формирования.

Научно-приложни приноси:

1.Изработен е Алгоритът за поведение и действие по защитата на населението при земетресения, наводнения и пожар в област Стара Загора.

2. Изработени са брошури за обучение на населението за защита при земетресения, наводнения и пожари в област Ст. Загора.

Въз основа на научните приноси д-р Славова прави обосновани препоръки към МЗ, МОН, ГД „ПВЗН“, към областното и общинско ръководства и към работодателите.

Направените препоръки към посочените ведомства, ще създадат добри практики в обучението на работниците и служителите в различни сфери на националното стопанство по защитата и оказването на ПМП при БС, с необходимата ефективност.

Във връзка с дисертационния труд са публикувани 4 статии. В четирите д-р Славова е първи автор.

Авторефератът е разработен прецизно. В него са представени най-съществените резултати, анализи, изводи и препоръки от проучването. Авторефератът отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Р. България и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в МФ на ТР.У-Ст. Загора.

Бих искала да подчертая, че познавам д-р Ваня Славова от 2000 г. Участвах в Комисиите, пред които дисертантката се явяваше на колоквиуми или на изит за специалност по МБС. Нейното представяне беше отлично. През всичките тези години можах да проследя нейното развитие и израстване като преподавател и изследовател. Д-р Славова е интелигентен, самокритичен, с чувство за отговорност към поетите задачи преподавател.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на д-р Ваня Банчева Славова на тема : „**Готовност на населението за защита и оказване на първа медицинска помощ при бедствени ситуации в област Стара Загора**“, представлява оригинална, цялостна разработка, която е завършен докторски труд, с безпорен принос в областта на общественото здраве. Разработеният труд позволява да се оцени актуалното състояние и готовността на работниците и служителите от различни отрасли на националното стопанство за защита оказване на ПМП при БС.

Дисертационният труд е написан на книжовен български език и напълно отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“.

Всичко това ми дава основание да препоръчам на членовете на уважаемото Научно жури да дадат своя положителен вот за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ на д-р Ваня Банчева Славова по научна специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията (МБС).“

Дата: 08.06.2016 г.
Гр. София

Рецензент:
/Доц. д-р Райна Николова Чакърова, дм/